

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОЛІРНИМ КОМПОНЕНТОМ

Печериця Ірина Ігорівна

здобувач вищої освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет

Сітко Алла Василівна

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет

УКРАЇНА

Художній переклад допомагає зберегти національні традиції в культурі кожного народу, мовою якого він виконується. Він захищає свою мову від вторгнення сторонніх форм, котрі знищують чи замінюють національні форми. Фразеологічний фонд мови здавна привертав увагу багатьох мовознавців. Предметом вивчення фразеології є стійкі сполучення двох і більше слів, що створюють семантичну цілісність і відтворюються у процесі мовлення як готові словесні формули. Фразеологічні одиниці відзначаються низкою ознак, що дозволяє вважати їх самостійними одиницями мови, відмінними від інших лінгвістичних одиниць – від слова, звичайного вільного словосполучення, речення, – хоч вони мають з останнім немало спільного. Найістотніші риси фразеологічних одиниць – відтворюваність у процесі спілкування і цілісність значення [1].

Актуальність теми окресленого питання визначається необхідністю розгляду способів перекладу колоративів, які входять до складу фразеологічних одиниць, оскільки фразеологія тісно пов'язана з соціально-економічною, політичною, культурною сферами життя суспільства. Попри те, що автори творів художньої літератури охоче використовують зазначену лексику, шляхи перекладу та особливості фразеологічних одиниць, до складу яких входять колірні компоненти до залишаються малодослідженими.

Фразеологія тісно пов'язана з соціально-економічною, політичною, культурною сферами життя суспільства. Багато фразеологічних одиниць є у творях відомих авторів, хоча шляхи перекладу та особливості фразеологічних одиниць залишаються малодослідженими. Лінгвісти мають різні погляди стосовно національно-специфічної лексики, оскільки визначається ступінь впливу національно-культурного компонента на конотивне значення слова, з'ясовується його естетична функція та семантика слова, а також специфіка відзеркалення культурних явищ у мові [2].

Фразеологічні одиниці (ФО) англійської мови відрізняються від українських не тільки образністю, а й через особливе національне забарвлення, асоціативні зв'язки, що вкладені у зміст фразеологізму. Поняття асоціації визначається як «зв'язування двох уявлень, двох об'єктів тощо, зазвичай – стимулу й супроводжуючої його реакції» і займає ключову позицію в сучасній

когнітивній науці через те, що на її основі, як вважається, побудована робота чи не всієї ментальної сфери людини [3].

Кольороназви – один із найдавніших пластів лексики – характеризуються місткою семантичною структурою та великою стильовою активністю в художньому тексті. Виконуючи різноаспектні творчі завдання (від простого найменування барви денотата до засобу виявлення глибинних емоційно-експресивних нюансів авторського задуму), вони часто дуже складні з перекладницького погляду [1].

Як свідчить ілюстративний матеріал, семантика ФО з кольірним компонентом зазвичай відтворюється такими способами, як вживання повних або часткових фразеологічних еквівалентів, калькування та описовий переклад. Кількість ФО, конвергентних для української та англійської мов, – невелика. Часто в перекладі еквівалентність спостерігається на рівні фразеологізованих порівнянь, що пов'язано зі схожістю кольірних асоціативних компонентів у двох мовах. Інший спосіб відтворення стилістичної семантики ФО з кольірним компонентом у перекладі – калькування. Метод покомпонентного перекладу характеризується значною ефективністю, оскільки він дає змогу зберегти не лише семантику, а й образність, національне забарвлення оригінальної ФО. Приміром, українську ФО «за синім би морем» (Т.Г.Шевченко), в основі якої лежить гіперболізація, у перекладі відтворено за допомогою кальки «*across the blue seas*» (пер. І.Л.Желєзнова). Значення ФО «за синім морем» визначено як «1. В далеких краях, дуже далеко. 2. Де завгодно, скрізь» [5]. В англійському перекладі іменникова фраза з прийменником і кольірним прикметником видозмінена формою множини іменника, що підсилює експресивність вислову.

Описовий переклад, або «дескриптивний переклад», за визначенням Р.П. Зорівчак, – це «відтворення фразеологізмів – одиниць мови – описово, вільними, неусталеними словосполученнями, утвореними на рівні мовлення, або монолексемами, семантично – та зрідка стилістично – хоча б певною мірою рівновартісними висловам оригіналу» [4]. Приміром, адекватно відтворено семантичну структуру ФО у такому випадку: “It was very simple. They merely charged illegality in the elections and wrapped up the whole situation in the interminable *red tape* of the law” (J. London). – «Це зробилося дуже просто. Вони тільки опротестували вибори як незаконні, і почалася звичайна безконечна *тяганина*» (пер. В.І.Троцин). ФО “*red tape*” позначає бюрократію (“Red tape. – Silly detailed unnecessary official rules that delay action” [6]) і має яскраво виражені пейоративні конотації (пор. слова “silly”, “unnecessary”, “delay”, що їх вжито у дефініції). Цей вислів пов’язаний із стрічкою червоного кольору, що її за звичаєм використовували для скріплення юридичних та інших офіційних документів. Особливої виразності Джек Лондон досягає тим, що в першотворі ФО задіяно в складній метафорі: з одного боку, фразеологізм зберігає своє денотативне значення як окрема одиниця, з іншого, його внутрішня форма частково актуалізується у сполученні з дієсловом “wrapped up”.

Перекладачеві не вдається відтворити увесь складний словесний образ, проте він зберігає денотативний смисл та деякі конотації (а саме, пейоративний відтінок значення) завдяки лексемі «тяганина», що

визначається як «(...) повільне виконання справи, що супроводжується зайвими формальностями, зволіканням» [5].

Однак, у тому випадку, коли семантичну структуру ФО відтворено за допомогою еквівалента на денотативному рівні, вираженого словом або словосполученням, дуже часто втрачається образність та конотативне забарвлення висловлювання. Втрата експресивності особливо відчутна в тих випадках, коли ФО задіяно в складному метафоричному цілому, як-ось у поданому нижче прикладі: «Червоне зарево ударило їм прямо у вічі. (...) *Червоний півень* просвічував їм шлях своїми *кривавими* очима... а навкруги собаки валували». – “A red glow hit their eyes. (...) The *blood-coloured glow of the fire* lighted their way, while dogs barked all around them” [1]. Разом із заміною ФО «червоний півень» лексемою “fire” відбувається транспозиція деяких інших аспектів метафори. У першотворі вислів «червоний півень» – у центрі словесного образу, побудованого на ефекті персоніфікації: вогонь має очі, освітлює шлях, тому сприймається як жива істота. Відповідні лексеми у перекладі належать тільки до семантичного поля світла: “glow”, “fire”, “lighted”. Зміна ФО модифікує інші компоненти словесного образу, внаслідок чого зникає експресивна метафора та істотно зменшується конотативна значущість – емоційний та оцінні відтінки значення представлено в перекладі лише умотиваним колірним означенням “blood-coloured”.

Отже, якщо семантику фразеологізму відтворено вільним словосполученням або монолексемно, конотативна значущість помітно зменшується, особливо коли фразеологізм – частина складного словесного образу, в якому колір відіграє суттєву роль. Відтак, праця сучасного перекладача художньої літератури мусить бути глибоко творчою, такою, що передає не лише основний зміст твору, але й образи, реалії та характерний колорит епохи, яку відображено, адже кожен оригінал за своїм образом (та кожна адресна група за своїм типом і складом) потребує свого, завжди індивідуального підходу [7].

Список використаних джерел:

1. Ковальська, І. В. (2001). Колористика як перекладознавча проблема (на матеріалі українських і англомовних художніх текстів (Дис. ... канд. філол. наук). К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
2. Сітко, А.В. & Скавронська А. (2016). Етномовний компонент українських народних казок як проблема перекладу. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: IX міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 15-16 квітня 2016 р.). Київ, Україна.
3. Тарасова, А.В. (2017). Відтворення англійських компаративних фразеологізмів в українських перекладах (Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16). Херсон, Херсонський державний університет.
4. Зорівчак, Р.П. (1983). Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. (На матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Львів: Вид-во при Львів. ун-ті.
5. Фразеологічний словник української мови: У 2 кн. (1993). К.: Наук. думка, Кн.1.
6. Longman Dictionary of English Language and Culture: Gets to the Heart of the Language (2005). 3rd ed. Harlow, Essex: Longman.
7. Сітко, А.В. (2012). Проблема відтворення граматичної семантики інтерогативів засобами цільової мови (267-274). *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: зб. наук. праць* (22). Н.М. Корбозерова (ред.). К.: Логос.